

KUUSI ASKELTA TURVAAN

Seksuaalisen häirinnän, kiusaamisen, väkivallan ehkäisyn polku

1.

(Keho) Itsetunnon tuki

lapsi kokee itsensä ja kehonsa niin arvokkaaksi, että haluaa suojata itseä ja kehtaa hakea apua

LAPSET OPPII

2.

Turvataidot ja digiturvataidot

lapsi tietää ja harjoittelee, miten suojata itseä ja tietää kaikkien oikeudet

LAPSET OPPII

3.

Lapsuuden seksuaalisuuden tunnistaminen ja tunnustaminen

HENKILÖSTÖ OPPII

4.

Sukupuoleen ja seksuaalisuuteen liittyvän häirinnän pisaroiden tunnistaminen ja tunnustaminen

HENKILÖSTÖ OPPII

5.

Avoin puhumisen kulttuuri -> lapsille ja aikuisille sanat, lupa puhua ja harjoittelua

HENKILÖSTÖ OPPII

6.

Pisarapuuttuminen -> toimintakulttuuri, jossa lapset oppivat katkaisemaan häirinnän tunteja vuorovaikutustaidoilla

HENKILÖSTÖ OPPII

Kuusi askelta lasten seksuaalisen turvan ja hyvinvoinnin lisäämiseksi.

- Vahvista lasten kehoitsetuntoa ja kehonkuvaa
- Puhu kehojen kunnioittamisesta ja monenlaisista kehoista
- Nimeä kehon jokainen osa ja opeta turvataidot
- Avaa keskustelu kehosta, kehityksestä, kehon kunnioituksesta ja suojaamisesta. Älä kiellä tai vaikene, jottet tee luonnollisia aiheita tabuiksi.
- Puhu myönteisen, hyvinvoinnin kautta, lapsen oikeutena kehorauhaan, joka on jotain arvokasta, josta saa puhua ja jota pitää suojata.

Kuusi askelta turvaan

(Seksuaalisen- ja sukupuolisen) häirinnän, kiusaamisen, väkivallan ehkäisyn polku

Kuusi askelta turvaan -mallilla tavoitellaan lasten seksuaalisen turvan ja hyvinvoinnin lisäämistä varhaiskasvatuksessa. Tavoitteena on oppia etenkin seksuaaliväkivallan ja sukupuoleen kohdistuvan häirinnän, kiusaamisen ja väkivallan ehkäisyn polku. Lapsilla häirintä ei useimmiten ole tavoitteellista ja tahallista, vaan hyvin kokeilevaa ja sattumanvaraista. Lasten toiminnassa häirintä esiintyy pisaroina, hetkinä, joihin tulee puuttua ajoissa ja rauhallisesti ohjaten, jotta käytös ei vakiinnu.

Mallissa on kuusi teemaa, joiden kautta varhaiskasvatuksen henkilöstö oppii edistämään lasten turvallista kasvua ja muokkaamaan ympäristöä turvallisemmaksi. Aikuinen ei aina tunnista sukupuoleen- ja seksuaalisuuteen liittyvää häirintää tai ei ole tottunut puuttumaan siihen rakentavasti. Osa aikuisista saattaa olla itse häiritsijöitä. Monesti tahattomasti tai tietämättään.

Kuusi askelta turvaan-malli on kehitetty Väestöliitossa vuosien 2022–2023 aikana. Mallia on koulutettu noin 700 varhaiskasvatuksen ammattilaiselle painotuen Itä-Suomen kuntiin. Palaute mallista on ollut hyvin myönteistä. Malli on koettu selkeäksi ja aivan uudelleen tärkeäksi näkökulmaksi lasten turvallisen kasvun tukena.

Mallissa henkilöstöä opetetaan vahvistamaan lasten kehoitsetuntoa ja kehonkuvaa, puhutaan esimerkiksi

kehojen kunnioittamisesta, monenlaisista kehoista ja kehonosien nimeämisen tärkeydestä. Lapsille ohjataan suunnitelmallisesti digiturva- ja turvataitoja lasta vahvistaen.

Koulutuksiimme osallistuneet ammattilaiset kertoivat kyselyssämme (N=426) hyvin monenlaisesta häirinnästä varhaiskasvatuksessa, kuten sukuelimille tai peppuun taputtelusta tai jopa potkimisesta, leikistä pois jättämisestä sukupuolen perusteella, väkisin halaamisesta tai pussaamisesta, nännien puristamisesta tai kehon arvostelusta.

Tärkeää on avoimuuden ja puhumattomien aiheiden esiin ottamisen harjoittelu lasten ikä- ja kehitystasoisesti. Aikuisen kannattaa avata keskustelu kehosta, kehityksestä, kehon kunnioituksesta ja suojaamisesta, eikä kieltää tai vaientaa lasten keskustelun avauksia. Kieltäminen tai hiljaisuus tekee kehosta tabuaiheen ja korottaa lapsen kynnystä puhua tai kysyä näistä aiheista. Häirinnästä tai mieltä huolettavista asioista pitää voida uskaltaa kertoa luotettavalle aikuiselle.

Puhu näistä aiheista myönteisesti, hyvinvoinnin kautta sekä lapsen oikeutena kehorauhaan. Keho on jotain arvokasta, josta saa puhua sekä sitä saa ja voi suojata.

Vaikka lasten keskuudessa häirintä olisikin satunnaista ja kokeilevaa, häirinnän kohteen näkökulmasta kokemus ja siinä heräävät tunteet ovat todellisia. Kaikesta häirinnästä voi jäädä jälkiä.

Malli pitää sisällään taitoja, joita opetellaan lapsen kanssa yhdessä sekä asenteita ja taitoja, joita aikuisten tulisi oppia, jotta lapset olisivat turvassa varhaiskasvatusryhmässä.

Lapsi ymmärtää ja harjoittelee taitoja aikuisen avulla:

- 1) Itsetunnon ja kehoitsetunnon tuki ovat kaiken turvallisuuden lähtökohta.
  - Lapsi kokee itsensä ja kehonsa niin arvokkaaksi, että haluaa suojata sitä ja kehtaa hakea apua tarvittaessa.
  - Kehoista puhutaan kauniisti ja niitä kohdellaan hyvin.
  - Jokainen ainutlaatuinen keho on hyvä ja arvokas. Olemme monenlaisia.
  - Hellyys, kosketus ja nauttiminen on tärkeää. Ohjaa käytöstavat paheksumatta lapsen kokeiluja.
  - Vastuullinen painopuhe. Lapsi ei voi huolehtia painostaan, eikä vaihtaa kehoaan. Lapsen kehon arvostelusta on vain haittaa.
  - Lapsen hyväksyminen omana itsenä. Arvostava kohtaaminen. Kannustus ja kehut.
  - Ulkonäkökeskeisyyden vähentäminen.
  - Aikuinen toimii mallina kehotyytyväisyydestä ja itsestä sekä toisista arvostavasti puhumisesta.

- 2) Turvataidot tarkoittavat sitä, että lapsi tietää ja harjoittelee, miten suojata itseä ja tietää kaikkien keho-oikeudet.
  - Neljä turvataitoa: Jokainen kehonosa on arvokas ja nimetty, uimapukusääntö, kolmen kohdan sääntö ja kosketuksen säännöt.
  - Digiturvataidot tarkoittavat, että lapset opettelevat aikuisen kanssa käyttämään medialaitteita turvallisesti.
  - Lapsi tietää mistä ja miten hakea apua ikävältä tuntuissa tilanteissa.
  - Tiedot opitaan myönteisen kautta, lasta voimavaraistaen. Taitoja harjoitellaan yhdessä säännöllisesti, jotta lapsi oppii mm. painokkaan EI:n.
  - Väkivallan tekijällä on aina vastuu. Loukkaukset ja väkivalta eivät ole lapsen syy, vaikka turvataitoja olisikin harjoiteltu. Tilanteessa voi jäättyä tai ei muista mitä piti tehdä.

Yhteisö opettelee uudet toimintatavat ja tiedot:

3) Lapsuuden seksuaalisuuden tunnistaminen ja tunnustaminen

- Lapsen ikätasoinen seksuaalisuus
- Ikä- ja kehitystasoinen kehotunnekasvatus
- Lapsen seksuaalioikeudet
- Normien opetus lempeästi sekä niistä muistuttaminen sitkeästi ja rauhallisesti.
- Oireiden tunnistaminen, avun saanti lapselle
- Rauhallisuus ja hyväksyminen, ei aiheuteta kehoa ja sen luonnollisia toimintoja kohtaan häpeää.

4) Sukupuoleen ja seksuaalisuuteen liittyvän häirinnän pizaroiden tunnistaminen ja tunnustaminen

- Mitä on pienten lasten häirintä? Munille potkiminen ei ole tyhmä leikki vaan väkivaltaa.
- Lapset kokeilevat, matkivat ja tekevät asioita päästäkseen osaksi yhteisöä.
- Alussa teot ovat satunnaisia, mutta ellei puututa heti, siitä tulee tapa toimia ja hyväksytty teko.
- Tekojen kohteen tunteet ja kokemus esim. hämmennys tai mukana nauraminen.
- Aikuinen häirikkönä, kuten lasten ystävyys-suhteiden romantisoijina.
- Lapsen yksityisyyden tunnistaminen ja suojaaminen.

- Tilanne pysäytetään ja puretaan yhdessä. Ketään syyllistämättä ja täysin rauhallisesti, ryhmän yhteistä vastuuta, turvallisuutta ja tavoitteita esiin tuoden.
- Sanoita teko empaattisesti, niin, että sen tekijä sanoo: Just sitä mä tarkoitin! Anna arvoa esim. lapsen halulle olla hauska!
- Näin pienet vallankäytön tilanteet sekä niiden aiheuttama paha mieli tulevat avoimesti näkyviin kaikille. Vähitellen lapset voivat itse ymmärtää pienten sanojen ja tekojen vaikutukset, ottaa niistä vastuun ja tehdä toisenlaiset ratkaisut. Lapset oppivat toimimaan uudella tavalla, kaikkien hyvinvointia rakentaen.

5) Seksuaalisuuteen ja kehoon liittyvät aiheet ja sanat ovat olleet puhumattomia.

- Avoin puhumisen kulttuuri eli lapsille ja aikuisille sanat, lupa puhua ja harjoittelua.
- Tabun rikkominen, häpeäkasvatuksen katkaisu.
- Omien häpeätaakkojen, ennakkoluulojen ja virhetietojen läpikäynti.
- Lähes kaikista asioista voi puhua lapsen kanssa, jos muistaa puhua ikätasoisesti ja myönteisen kautta, ei pelotellen.
- Aikuinen aloittaa puheen. Tällöin lapsi saa luvan puhua luotettavalle aikuiselle.

6) Pisarapuuttuminen -> toimintakulttuuri, jossa lapset oppivat katkaisemaan häirinnän tunne- ja vuorovaikutustaidoilla

- Pisarapuuttumisen askeleet: Huomasitteko, mitä tässä tapahtui? Miltähän se kaikista tuntui? Olikohan se kaikista kivaa, oikein tai reilua? Muistetaanhan ensi kerralla, ettei me tehdä niin?"

